

ÖĞRETMEN ÖRGÜTLERİ YÖNETİCİLERİNİN BU ÖRGÜTLERDE GÖREV ALMA NEDENLERİ

(Türkiye, Fransa, İsviçre'de)

Prof. Dr. Yahya AKYÜZ (*)

Öğretmen Örgütlenmesi (Türkiye, Fransa, İsviçre'de ve Uluslararası Düzeyde), Kuruluşlar, Etkinlikler, Sorunlar (1) başlıklı araştırmamızı yaparken bilgi toplama aracı olarak kullandığımız soru kâğıdında yer alan 42. soru örgüt yöneticilerine hitap eden kişisel bir soru idi: «Sizi bir öğretmen örgütünde yönetim ve militanlık görevi almaya iten nedenleri belirtiniz». Bu soruya alınan yanıtları adı geçen kitabımızda değil, ayrı bir yayım halinde değerlendirmeyi uygun görmüştük. Bu nedenle adı geçen kitapta ek-1'de yer alan soru kâğıdındaki 42. soruyu çok kısa olarak ve tamamen açık uçlu bir soru gibi göstermekle yetinmiştik. Oysa bu soru, çeşitli yanıt olanakları bulunan, kısmen de açık uçlu bir sorudur ve aşağıdaki tabloda ayrıntılarıyla verilmiştir.

Öğretmen örgütleri yöneticilerini bu örgütlerde görev almaya iten nedenleri araştırmamız geniş ölçüde Dr. Max Ferré'nin 1950'de Fransa'da yaptığı bir anketin etkisiyledir. Doğuş tarihi 1831'lere kadar giden Fransız ilkokul öğretmenlerinin örgütlenmelerini ve sendikal hareketlerini 1922'ye kadar uzayan bir süre içinde araştıran Ferré (2), yazılı belgelere dayanan bu araştırması sırasında ayrıca 1900-1945 yılları arasında sendikal görevler alan 45 yönetici ve militan üzerinde bir anket uygulamış ve onların sendikal görevler alma nedenlerini de sormuştur. Ferré'nin soruları ve sisteminde zamanın geçişi ve olayların gerektirdiği değişiklikler yapılarak anketimizin adı-

---

(*) Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bölümü Öğretim Üyesi

(1) Eğitim Fakültesi Yay. No: 86, 1980, 160 s.

(2) M. Ferré, Histoire du Mouvement syndicaliste révolutionnaire chez les Instituteurs, des Origines à 1922, Paris, 1955, 335 s.

geçen 42. sorusu düzenlenmiş ve yöneticilerden bu kanalla bilgi toplanarak aşağıdaki tablo düzenlenmiştir.

Anketimizin Fransa, İsviçre ve Türkiye'de hangi örgütlerin yöneticilerine ve nasıl uygulandığı, yayınlanmış olan ve adigeçen kitabımızda açıklanmıştır. Burada yalnızca, anketin 1977 ve 1978 yaz aylarında Fransa ve İsviçre'de, 1979 ortalarında da Türkiye'de uygulandığını belirtmemiz gerekir. Ayrıca, yöntem açısından bir soruna da değinmemizde yarar vardır:

Düzenlediğimiz biçimiyle bir anket sorusu, öğretmen örgütleri yöneticilerinin bu örgütlerde görev alma nedenlerini ortaya koymakta ne ölçüde geçerlidir? Ferré, araştırmasında bu yöntem sorununa hiç değinmemiş, sadece deneklerinden «samimi bir düşünme çabası göstermelerini ve mümkün olduğu ölçüde net yanıt vermelerini» rica etmiştir. Oysa bir örgütte görev almanın her zaman belirli, kesin, 1. derecede veya 2. derecede önemli şekilde kolayca gösterilebilir nedenleri olmayabilir. Üstelik geçmişe gidildikçe ilgilinin örgütte görev alma nedenlerini kesinlikle ve ayrıntılarıyla hatırlayamaması mümkündür. Bu «hatırlayamama» sorunu Ferré'yi çok yakından ilgilendirmeliydi. Çünkü o, 1950'de uyguladığı anketiyle 1900-1945 yılları arasında, yani oldukça eski bir dönemde görev almış yöneticilere görev alma nedenlerini sormuştur. Bizim anketimiz güncel bir nitelik taşıdığından ve işbaşındaki örgüt yöneticilerine uygulandığından deneklerimizin görev alma nedenlerini kesin şekilde hatırladıklarını kabul etmemiz gerekir. Fakat bizim için de aslında karmaşık bir olgu olan görev almanın gerçek nedenleri bu yolla bulunabilir mi? sorusu kısmen değerini korumaktadır. Ne var ki deneklere bu şekilde sorular sormaktan başka bir yöntem de düşünülemez. Başvurduğumuz yöntemin herşeye rağmen geçerli olduğunu kabul etmek gerekir.

Verilerimizi topluca ve karşılaştırmalı olarak bir araya getiren aşağıdaki tablo çok açıktır. Okuyucu, düzenlediğimiz 16 yanıt olanının herbirinin adigeçen üç ülke öğretmen örgütleri yöneticilerince ne ölçüde belirtildiğini, ayrıca onların «başka» başlığı altında nasıl yanıtlar verdiklerini görüp kolayca bir karşılaştırma yapabilir. Biz en çok belirtilen 5 yanıtı dikkati çekip bazı genel yorumlar yapmakla yetineceğiz.

Sizi bir öğretmen örgütünde yönetim ve militanlık görevi almaya iten nedenler aşağıdakilerden hangileridir?

(Birden çok yanıt belirtilebilir; yanıtlar sizin için önem derecesine göre işaretlenecektir.)

- a. Genel toplumsal ortam (öğretmen, eğitim sorunları ve genel olarak toplumsal sorunların giderek önem kazanması)
- b. Adaleti, eşitliği, barışı, özgürlüğü koruma (veya sağlama) düşünceleri
- c. Toplum düzenine, sosyal haksızlıklara isyan
- d. Sınıf mücadelesi
- e. Yetiştirdiğiniz çevrenin etkisi (sanayileşmiş ya da kırsal çevrede yetişmiş olmak)
- f. Sosyal kökenlerinizin etkisi (işçi, köylü, öğretmen aileden gelmiş olmak)
- g. Aile geleneğinin etkisi (sendikacı ebeveyn)
- h. Bazı sendikacılar, yazarlar veya bazı kitapların etkisi
- i. Kişiliğinizle ilgili nedenler (örgütlendirme, yönetme, mücadele eğilimleri)
- j. Üst makam ve kişilerin (hükümet, okul müdürü, müfettiş, vs.) size yaptığı haksızlıklara isyan
- k. Üst makam ve kişilerin keyfiliklerine isyan
- l. Öğretmen örgütlerinin eğitim reformuna katkıda bulunabilecekleri inancı
- m. Örgütlenmenin öğretmenlik mesleğinin itibarını artırabileceği inancı
- n. Öğretmenlerin ekonomik sorunlarını ve çalışma koşullarını iyileştirmek arzusu
- o. Öğretmenleri bazı öğretmen örgütleri ve bazı ideolojilerin etkisinden kurtarma isteği
- p. Bazı öğretmen örgütleriyle mücadele gereği
- r. BAŞKA:

FRANSA

Öğretmen örgüt. yöneticilerinin
yanıtları
(16 örgüt yöneticisi)

İSVİÇRE

Öğretmen örgüt. yöneticilerinin
yanıtları
(17 örgüt yöneticisi)

TÜRKİYE

Öğretmen örgüt. yöneticilerinin
yanıtları
(13 örgüt yöneticisi)

(Sayılar yanıtların toplamını göstermektedir.)

	1. derecede önemli	2. derecede önemli	1. derecede önemli	2. derecede önemli	1. derecede önemli	2. derecede önemli
a.	(5)	(—)	(3)	(2)	(5)	(—)
b.	(9)	(—)	(3)	(3)	(3)	(—)
c.	(4)	(—)	(2)	(2)	(—)	(—)
d.	(4)	(—)	(1)	(2)	(1)	(—)
e.	(3)	(—)	(1)	(1)	(—)	(—)
f.	(4)	(2)	(3)	(—)	(1)	(—)
g.	(2)	(—)	(3)	(—)	(—)	(—)
h.	(—)	(—)	(—)	(1)	(—)	(—)
i.	(5)	(2)	(3)	(1)	(3)	(—)
j.	(1)	(—)	(1)	(2)	(—)	(—)
k.	(3)	(—)	(3)	(1)	(—)	(—)
l.	(8)	(3)	(8)	(4)	(1)	(—)
m.	(9)	(—)	(7)	(1)	(3)	(—)
n.	(8)	(—)	(6)	(1)	(4)	(—)
o.	(3)	(—)	(—)	(3)	(2)	(—)
p.	(3)	(—)	(—)	(2)	(2)	(—)

r. BAŞKA:

FRANSA

(Aşağıdaki nedenlerin tümü 1. derecede önemli olarak belirtilmiştir.)

- aa. Okullarda düşünce özgürlüğünü koruma isteği ..... (5)
- bb. Öğretmen, öğrenci ve eğitim politikası dışı tutulmasını sağlama isteği ..... (4)
- cc. Böyle bir görevi düşünmediğim halde tesadüfen seçildim (1)

İSVİÇRE

(Aşağıdaki nedenlerin tümü 1. derecede önemli olarak belirtilmiştir.)

- aa. Böyle bir görevi düşünmediğim halde tesadüfen seçildim ... (5)
- bb. Öğretmen olarak bireyci davranışlardan kurtulmayı gerekli gördüğüm için ..... (5)
- cc. Öğretim görevimin yanında ikinci ve yan bir uğraşımı sevdiğim için ..... (2)
- dd. Kendimi öğretmen sorunlarının da uzman gördüğüm için ..... (1)

TÜRKİYE

(Aşağıdaki nedenlerin tümü 1. derecede önemli olarak belirtilmiştir.)

- aa. Böyle bir görevi düşünmediğim halde tesadüfen seçildim ... (3)
- bb. Görev istenmez, verilir; ben de verilen görevi kabul ettim ... (2)
- cc. Milli nitelikte bir eğitimin gelişmesine katkıda bulunma isteği ..... (2)
- dd. Toplumun kültür düzeyini yükseltmek için ..... (1)
- ee. Örgütün meslek örgütü olma özelliğinden separtılmaması için (1)
- ff. Zamanım olduğu için ..... (1)

FRANSA ÖĞRETMEN ÖRGÜTLERİ YÖNETİCİLERİNİN YANITLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Fransa'da 16 örgüt yöneticisince en çok belirtilen 5 yanıt şöyle sıralanıyor:

b : (9) m : (9) l : (8) (3) n : (8) i : (5) (2)

Ferré de araştırmasında eski yönetici ve militanlar arasında (b)'de gösterilen nedenlerin yüksek oranda işaretlendiğini belirtmektedir.

(m), (l) ve (n)'nin de yüksek oranda işaretlenmesi, örgütlenmenin, mesleğin ve eğitimin iyileştirilmesinde önemli görüldüğünü gösteriyor.

(i)'nin yüksek oranda işaretlenmesi ise, örgütlendirme, yönetme, mücadele eğilimleri gibi «kişilikle ilgili nedenlerin» de denekleri örgütlerde görev almaya ittiğini gösteriyor. Gerçekten, Fransız öğretmen örgütlenmesinde aktif çalışan militanların yeri eskiden beri büyüktür. Hatta uluslararası düzeydeki örgütlerde de bunlar çok sık görev almaktadırlar (3).

«Başka» başlığı altında verilen yanıtlara gelince bunların tümü sağ eğilimli örgüt yöneticilerince verilmiştir. Bu yöneticiler 1968 Mayıs ayında başlayan öğrenci olayları sırasında sol eğilimli öğretmen örgütlerinin okula «politika soktuklarını», «öğrencileri tahrik ettiklerini» ileri sürmekte ve kendilerinin bu tür eylemlere tepki olarak örgütlendiklerini söylemektedirler. Gerçekten bugün Fransa'da sağ eğilimli öğretmen örgütlerinin çoğu 1968'den sonra kurulmuştur.

Fransa için dikkati çeken bir özellik de deneklerin daha çok 1. derecede önemli gördükleri nedenleri işaretlemiş olmalarıdır.

(3) Bkz. Akyüz, age., s. 80, 132.

İSVİÇRE ÖĞRETMEN ÖRGÜTLERİ YÖNETİCİLERİNİN YANITLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İsviçre'de 17 örgüt yöneticisince en çok belirtilen 5 yanıt şöyle sıralanıyor:

1: (8) (4) m: (7) (1) n: (6) (1) Başka: aa: (5) bb: (5)

İsviçre'de öğretmen örgütlerinin eğitim reformu ve öğretmenlerin hizmetiçi eğitimlerinde önemli etkinlikleri görülmektedir. Böylece, (1) yanıtının en çok işaretlenmiş olması öğretmen örgütlenmesinin bu ülkedeki genel uğraşı alanı ile tutarlıdır.

(m) ve (n)'nin de en çok işaretlenen yanıtlar arasında bulunması, mesleğin iyi durumuna rağmen örgütlerin bu konuya önem verdiklerini göstermektedir.

«Başka» başlığı altında (aa) şeklinde 5 yönetici tarafından bir yanıt verilmesi şaşırtıcı görünebilir. Fakat kendileriyle görüştüğümüz öğretmen örgütlerinin yöneticileri, yöneticilik kadrolarına istekli eleman bulunmasının bazen zor olduğunu, bu durumun nadir olmadığını söylemişlerdir (4).

İsviçre için dikkati çeken bir özellik de deneklerin nedenlerini önem derecelerine göre işaretlemekte titizlik göstermeleridir.

TÜRKİYE ÖĞRETMEN ÖRGÜTLERİ YÖNETİCİLERİNİN YANITLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Türkiye'de 13 örgüt yöneticisince en çok belirtilen 5 yanıt şöyle sıralanıyor:

a: (5) n: (4) b: (3) m: (3) i: (3)

Deneklerimizin en çok (a)'yı işaretlemeleri Türkiye'de en çok öğretmen, eğitim sorunları ve genel olarak toplumsal sorunların giderek önem kazanmasının öğretmen örgütlenmesinde temel etken olduğunu gösteriyor. İlk 5 neden arasına gir-

(4) Bkz: Akyüz, age., s. 102.

memekle beraber Fransa ve İsviçre için de (a) belli ölçüde geçerli idi.

R E S U M E

LES MOTIFS QUI ONT CONDUIT LES DIRIGEANTS DES ORGANISATIONS D'ENSEIGNANTS A ASSUMER DES RESPONSABILITES SYNDICALES

(en Turquie, en France et en Suisse)

Quand nous menions une enquête en vue d'élaborer notre ouvrage relatif aux organisations des enseignants en Turquie, en France, en Suisse et à l'échelon international (publié en 1980, avec résumé français par la Faculté de l'Education de l'Université d'Ankara, 160 p.) nous recherchions aussi, entre autres, les motifs qui ont conduit nos interlocuteurs, qui étaient, tous, dirigeants syndicaux de premier plan, à assumer des responsabilités dans ces organisations. Nous avons pensé que l'étude de ces motifs mériterait une publication à part et dans cet article nous avons tenu à publier les résultats de ce point particulier de notre enquête. L'idée de rechercher les motifs conduisant à prendre des responsabilités dans le syndicalisme enseignant nous a été inspirée par une étude de Dr. Max Ferré, publiée à Paris, en 1955.

De notre étude il ressort qu'il y a beaucoup de motifs qui ont poussé nos interlocuteurs à s'engager dans le syndicalisme enseignant. Cependant il en est deux qui sont communs aux dirigeants syndicaux des trois pays, à savoir :

«1. Croyance que le syndicalisme servirait à revaloriser la profession d'enseignant.»

«2. Désir d'améliorer la situation économique et les conditions de travail des enseignants.»

En outre, pour les dirigeants syndicaux français et suisses entre en jeu un motif qui est important :

«Croyance que le syndicalisme enseignant pourrait contribuer à la rénovation de l'enseignement.»